

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ
Археографско одељење

АРХЕОГРАФСКИ ПРИЛОЗИ 2

сепарат

Београд
1980.

ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ

СЛОВЕНСКЕ ПАРАЛЕЛЕ ГРЧКЕ РЕЧИ ΤΠΟCΤΑCΙC У АПОCΤΟЛCКИМ ТЕКCТОВИМА

У новозаветном грчком тексту реч *ὑποστασις* појављује се пет пута (само у апостолским посланицама): Друга посланица Коринћанима (2 Кор) 9,4 и 11, 17; Јеврејима посланица (Јев) 1,3, 3,14 и 11,1.¹ На основу контекста ових места ова грчка реч има различите значењске нијансе и различита значења: 1. стање, положај, душевно расположење (2Кор 9,4; 11, 17, Јев 3, 14), 2. оличење божанске (божије) природе (Јев 1,3), 3, стварност, основа (Јев 11,1).²

Пет наведених места из посланица упоређена су у неколико црквено-словенских апостолских текстова. Резултати ових текстолошких поређења табеларно су приказани на крају рада. Поред архаичнијих апостолских споменика, испитана су одговарајућа разночтенија у релевантним текстовима споменика, углавном српске редакције из 13. и 14. века. Узети су у обзир сви одговарајући споменици који су били доступни у Београду у виду оригинала (ор), фотокопија (фк) или микрофилмова (мф). Водило се рачуна о томе да су, по могућности, заступљене све врсте апостолских текстова (краћи изборни, изборни и пуни текст).³

У оквиру лексичке анализе текста "старословенског" апостола З. Хауптова навела је и словенске паралеле грч. *ὑποστασις* у архаичнијим текстовима (првих пет споменика у табеларном приказу) и дала је одређене констатације о овој појави. Између осталог, и на основу ове појаве аутор је свео своје закључке о тексту и лексици најранијих познатих апостола.⁴

У овом раду се набраја и анализира низ израза који стоје према грч. *ὑποστασις* у одговарајућим архаичнијим и редакцијским текстовима. Анализа ове појаве наведеног временског периода има своје текстолошке и лексичко-семантичке аспекте. Оваква анализа сама по себи намеће стално праћење узајамности архаичнијих и редакцијских текстова и уочавање јединства црквенословенског изражавања у конкретној области испитивања. Овде се мора рећи да су сви закључци овакве врсте анализе релативни и упућују на даља потврђивања (или негирања). Сразмерно мали број споменика и једини критеријум њиховог избора (доступност) у знатној мери ограничавају сигурније закључивање. Међу изворима нарочито недостаје већи број одговарајућих краћих изборних и изборних текстова.

У испитаним апостолским текстовима грч. *ὑποστασις* има следеће словенске паралеле:⁵ *вѣѣтиѣ* 2; *вещь* 2; *вѣщаниѣ* 1; *нѣмѣниѣ* 2; *ипостась* 4

(ипостась 3, оупостась 10, постась 1), укупно 17; ипостать 2 (оупостать 1), укупно 3; лице 2; постать 9; слицине 1 (сзлицине 2) укупно 3; сьставъ 22 (сзстав- 2), укупно 24; телесѣтво 1; тѣлѣствине 2; чѣсть 17 (часть 1, чѣсть 3), укупно 21.

Табеларно приказивање поређења показује да троструку грчку семантичку нивелацију речи ὑπόστασις, о којој се раније говорило, различити словенски облици не обележавају доследно. Ова грчка реч, на пример, у 2Кор 9, 4; 11, 17 и Јев 3, 14 има исто значење, али у словенским текстовима ниједном се ово значење не обележава истим обликом. Спровођење одређених грчко-словенских семантичких релација помућено је, и углавном онемогућено, једном до танчина доследно спроведеном текстолошком и лексичком разликом између релевантних места у 2Кор и у Јев, бар што се испитиване области изражавања тиче. 3. Хауптова је уочила чињеницу да према грч. ὑπόστασις само у Јев стоји грецизам ипостась, а у 2Кор стоје калк постать и хибридна реч ипостать (са изузетком 2Кор 11, 17 у Христ). На основу ове разлике у архаичнијим споменицима она претпоставља, позивајући се на Јагића,⁶ да првобитни словенски превод Апостола није рад једног аутора.⁷

Текстолошку и лексичку разлику између 2Кор и Јев у овом питању још изразитије потврђују подаци из редакцијских споменика. Поред оне разлике коју је 3. Хауптова навела и која је потпуније наслеђена у Х 47 и Д 26, треба истаћи да у редакцијским споменицима ни остале лексеме у овој области изражавања никад нису заједничке у 2Кор и Јев. Изузетак представљају Х р и с т, Х 107 из 15.в. и Х 52. У њима долази до извесног мешања, али се таква мешања због могућег великог текстуалног варирања и преплитања не могу искључити. При тражењу узрока за толико изразиту и временску дугу текстолошку и лексичку подвојеност, у сваком случају, треба имати у виду рад више аутора, а треба водити рачуна и о још једној чињеници. К р а ћ и и з б о р н и т е к с т А п о с т о л а нема у свом саставу ниједно од овде релевантних места из 2Кор, али се у њему налазе места Јев 1, 3 и 3, 14. На основу овога може се претпоставити да у овој области изражавања, али и у ширем смислу, у Јев 1, 3 и 3, 14, а касније и у Јев 11, 1, "дејствује под-текст" архаичног к р а ћ е г и з б о р н о г т е к с т а А п о с т о л а. Овај текст има своју текстолошку структуру и сходно томе свој лексички склоп, који се одржао вековима и који се одупирао мешању са другим, али семантички идентичним изразима осталих врста апостолских текстова. Тим осталим врстама текста припадају одговарајућа места у 2Кор, па и Јев 11, 1, који су били преведени у оквирима једне друге, по свој прилици, касније редакције.

За прве словенске преводиоце, тј. за ствараоце првог словенског језика књижевности, сигурно су велике проблеме представљали адекватни преводи грчких терминолошких речи и речи које су обележавале апстрактне појмове из одређених сфера живота. Имајући ово у виду, као и чињеницу да су се такве грчке речи адаптирале махом непреведене у најраније писане словенске текстове, треба претпоставити да је у првобитном словенском преводу Апостола према грч. ὑπόστασις стајао грецизам ипостась. Друго је питање у којој мери је био овај грецизам, а и остали грецизми, у тим првим преводима и касније разумљив, тј. у којој мери је он био информативан у одређеном процесу комуникације. Поред овог грецизма, вероватно, убрзо су се појавиле и друге словенске лексеме, можда баш због бољег разумевања и адекватнијег преношења значењских нијанси грчког предлошка. Као што је речено, архаични израз ипостась у испитиваној области изражавања карактер-

ристичан је, тако рећи, искључиво за Јев 1,3 и 3,14. Дакле, за текст који је у склопу к р а ђ е г и з б о р н о г т е к с т а А п о с т о л а. Постоји оправдана претпоставка да је крађи и з б о р н и т е к с т с л о в е н с к о г а п o c т o л a п р в и п р е в e д e н с а г р ч к o г ⁹ и п р e д c т a в љ a н a ј c т a р и ј и c л o ј у т e к c т у c л o в e н c k o г a п o c т o л a. У п р и л o г o в o м м o г a o б и c e н a в e c т и и з б o р н и т e к c т Ш и ш c a п o т в р ђ e н и м a р x a и ч н и м ц р т a м a. У њeмy c e н a л a з e р e л e в a н т н a м e c т a и з 2 К o p и Ј e в. У Ј e в 1,3 и 3,14 o н и м a o y п o c т a c њ, a у 2 К o p 9, 4 и 11,17 c т o ј и к a л к п o c т a т њ, к o ј и ј e, п o c в o ј п р и л и ц и, м o г a o д a п р и п a д a o н o м c л o ј у т e к c т a к o ј и м ј e п р o ш и р e н к р a ђ и и з б o р н и т e к c т п р и л o к o м р e д и г o в a њ a т e к c т a и з б o р н o г и л и п у н o г т e к c т a А п o c т o л a. П у н и т e к c т o в и Х р и c т и Д 26 м o г у д a c в e д o c e o р a c л o ј a в a њ у у o в o ј o б л a c т и и з р a ж a в a њ a у Ј e в, т ј. o р a з л и ц и у y п o т р e б и o д г o в a р a ј у ћ и х и з р a з a у ј e в 11,1 c ј e д н e c т р a н e и Ј e в 1,3 и 3,14 c д р у г e c т р a н e. У и з б o р н o м С л e п, и a к o н e д o c т a ј e д e o т e к c т a, п o к a з у ј e c e п р в и п у т д a ј e, в e р o в a т н o, п р и л o к o м п р o ш и р и в a њ a к р a ђ e г и з б o р н o г т e к c т a м o г a o д o ћ и и з р a з o y п o c т a c њ у Ј e в 11,1, п o д y т и ц a ј e м o c т a л a д в a м e c т a и з Ј e в. У к a c н и ј и м р e д a к ц и ј c к и м п у н и м т e к c т o в и м a у o б и ч a ј e н a ј e п o ј a в a д a н a c в a т р и м e c т a у Ј e в c т o ј и и д e н т и ч a н и з р a з.

Поред архаичног израза ипocтacъ (са графичким варијантама), низ израза који стоје према грч. ὑποστάσις у испитаним споменицима распоређују се у Јев на следећи начин: Јев 1,3 (смисао грчке речи: o л и ч e њ e б o ж и ј e п р и р o д e у Х р и c т у) л и ц e, в љ a н и н e; т e љ c т в и н e; в e щ њ; c њ c т a в њ, Ј e в 3,14 (смисао грчке речи: cтaњe, пoлoжaј, o c н o в a, дyшe в н o р a c п o л o ж e њ e) c з л и ч и н e; т e љ c т в и н e; в љ a н и н e, т e л e c њ т в o, c њ c т a в њ, Ј e в 11,1 (смисао грч. речи: cтвaрнocт, o c н o в a) и м љ e н и н e, ч e c т њ, c њ c т a в њ.

Низ израза који стоје према грч. ὑποστάσις у испитаним споменицима распоређују се на следећи начин: 2 К o p 9,4 (смисао грч. речи в. Ј e в 3,14) ипocтaт њ; чacт њ (чe c т њ); пocтaт њ 2 К o p 11,17 (смисао грч. речи в. Ј e в 3,14) ипocтaт њ, ипocтac њ, пocтaт њ; чe c т њ.

О х р и м a д в a ч и т a њ a c a т e к c т o м Ј e в 1,3. У п р в o м c лy ч a ј у c e ј a в љ a н a o д г o в a р a ј у ћ e м м e c т у и з р a з л и ц e, a у д рy г o м c лy ч a ј у o y п o c т a c њ. В a ж н a и в р л o ч e c т a р e ч у х р и c ђ a н c к o м y ч e њ у o б o ж a н c т в у (c в. Трoјицa) ј e c т e л и ц e. А р x a и ч н и О х р и c т р п o т в р ђ у ју д a ј e o в a ј и з р a з c a c в и м р a н o y з e т з a o б e л e ж a в a њ e з н a ч e њ a o д г o в a р a ј у ћ e г р ч к e р e ч и у a п o c т o л c к o м т e к c т у. О н c e п o ј a в љ у ј e н a o в o м м e c т у и у р e d a к ц и ј c к o м С А Н У. С т р т a к o ђ e i м a д в a ч и т a њ a c a т e к c т o м Ј e в 1,3. П р в и п у т н a o д г o в a р a ј у ћ e м м e c т у c т o ј и в љ a н и н e (у o б и ч a ј e н o з н a ч e њ e: г л a c, г o в o p ¹⁰), a д рy г и п у т ¹¹ л и ц e. У и c п и т и в a н o ј o б л a c т и и з р a ж a в a њ a м e ђ у н a ј c т a р и ј e и з р a з e c п a д a c з л и ч и н e у Ј e в 3,14. П o р e д п o c в e д o ч e н o c т и у п o з н a т a д в a н a ј c т a р и ј a к р a ђ a и з б o р н a т e к c т a А п o c т o л a (Е н, О х р) и у р e d a к ц и ј c к o м С А Н У 2, o н ј e п o т в р ђ e н в eћ у 11. в. у д рy г и м, н e a п o c т o л c к и м, т e к c т o в и м a c a з н a ч e њ e м c л и ч н o c т; п р и р o д a; c y ш т и н a. ¹² О в и и з р a з и п o т в р ђ у ју д a c y c e у к р a ђ e м и з б o р н o м т e к c т у в e o м a р a н o п o ј a в и л e п р a в e c л o в e н c к e р e ч и и п o т и c нy л e a р x a и ч н и г р e ц и з a м и п o c т a c њ. Мe ђy т и м, и a к o c a c в и м м a л o б р o ј н a, и c п и т a н a р e л e в a н т н a м e c т a м o г л a б и d a c в e d o c e, б a р д o н e к л e, o н a ј a р x a и ч н и ј e м c т a њ у у п o г л e д у o в o г г р e ц и з m a (О х р у ј e в 1,3 у д рy г o м ч и т a њ у, С т р и Б ј e л у Ј e в 3,14 и С л e п у Ј e в 11, 1, Д 4 у Ј e в 1,3 и 3,14). У п o ј a в и п р a в и х c л o в e н c к и х л e к c e м a у o в o ј в р c т и т e к c т a н e т р e б a и c к љy ч и т и c e м a н т и ч кy м o т и в a ц и јy, н a и м e т e ж њy d a c e р a з л и ч и т и м o б л и ц и м a o б e л e ж e и o б ј a c н e з н a ч e њ a i c т o г г р ч k o г и з р a з a. ¹³ М a л o б р o ј н и и c п и т a н и р e d a к ц и ј c к и к р a ђ и и з б o р н и т e к c т o в и

лексички се потпуно, а текстолошки делимично, слажу са архаичнијим текстовима исте врсте у овој области изражавања.

Прегледани и з б о р н и т е к с т о в и А п о с т о л а у неку руку се разликују од горњег стања у к р а ђ и м и з б о р н и м т е к с т о в и м а. Могућност сигурног закључивања о овим текстовима ограничена је због малог броја података. Упоредјена су релевантна места у архаичним С л е п, Ш и ш¹⁴ и у редакцијском X 107. С обзиром на каснији настанак X 107, изгледа, он једва може бити носилац типичних црта одређених редакцијских текстова из 13. и 14. в., и ушао је у избор због недостатка ранијих споменика са и з б о р н и м т е к с т о м. На основу података табеле лексика испитиване области у овом споменику идентична је са лексиком испитаних пуних апостолских текстова из 14. в. За архаичне С л е п и Ш и ш карактеристично је чување најстаријег лексичког слоја у Јев, тј. чување грецизма ипостасъ (са грађијским варијантама) и стриктно диференцирање ове речи у Јев од хибридне речи ипостатъ и калка постатъ у 2Кор. Ова два израза могла су ући у т е к с т и з б о р н о г А п о с т о л а приликом његовог каснијег редиговања, наиме приликом проширивања к р а ђ е г и з б о р н о г т е к с т а у и з б о р н и или п у н и т е к с т.¹⁵ У испитанима и з б о р н и м т е к с т о в и м а нема података о правим словенским изразима.

У односу на к р а ђ и и з б о р н и и и з б о р н и т е к с т у п у н о м т е к с т у А п о с т о л а појављују се неки другачији, вероватно новији, текстолошки и лексички елементи у испитиваној области. С друге стране, и овде је доследно, али не без изузетака, спроведено разграничавање између 2Кор и Јев. Када се у овој врсти текста, поред правих словенских речи, употребљава грецизам ипостасъ, он се употребљава само у Јев. Изузетак у овом представља Х р и с т, који у 2Кор 11,17 има свој грецизам. Хибридна реч ипостатъ и калк постатъ појављују се само у 2Кор. У 2Кор једина права словенска реч је чѣсть (часть, чѣсть). Та је реч по својој речнички потврђеној семантици најудаљенија од низа израза који су овде испитивани и од значења које има грч. ὑπόστασις у 2Кор. Ипак, потврђена значења (судбина; наслеђе; имање; срећа итд.) и корелација ове речи са речима постатъ, ипостатъ¹⁶ не искључују могућност семантичке мотивације у њеној употреби на овом месту. Са неким од набројаних значења овај израз појављује се у 11. в., а у испитаним апостолским текстовима први пут се јавља у Х р и с т. Текст овог споменика не показује увек особине архаичнијих текстова и у њему постоји стална тежња да се одстране грецизми.¹⁷ У сваком случају сигуран је податак да се израз чѣсть стабилизовао на релевантним местима у 2Кор у неким испитаним редакцијским текстовима краја 13. в. и у свим испитаним текстовима 14. в.

За разлику од 2 Кор, у Јев споменици са п у н и м т е к с т о м А п о с т о л а имају нешто више правих словенских лексема у овој области изражавања. У Х р и с т у Јев 1,3 и 3,14 стоји тѣлѣсѣствѣ, али је у речницима потврђено само тѣлѣсѣствѣ.¹⁸ Овим изразима је лексички сродан тѣлѣсѣство који се само једном појављује у Д 24 (Јев 3,14), али у прегледаним речницима није потврђен. Семантичке разлике између Јев 1,3 и Јев 3,14, највероватније, исказане су у М а т и X 52 изразима вещь-бѣитѣ, а у Д 26 постасъ-телѣсѣство. Међутим, овде се не може искључити могућност чисто текстолошке појаве. Израз вещь има значења ствар, природа, чињеница,¹⁹ али и имање, а у једном податку стоји као словенска паралела грч. ὑπόστασις у Јев 1,3.²⁰ Израз бѣитѣ има потврђено значење постоја-

ње, порекло, рађање.²¹ Испитани п у н и т е к с т о в и А п о с т о л а из друге половине 14. в. на свим релевантним местима имају саставъ. Овај израз обележава значење грч. ὑπόστασις већ у 11. в.²² У тексту Апостола он је постао доминантан, на основу овог испитивања, у 14. в. Треће релевантно место овог испитивања у Јев 11,1 издваја се разночтенијем од прва два (1,3 и 3,14) само у Х р и с т и М а т, где у оба случаја стоји и њ њ и њ е. Ова лексема је потврђена у архаичнијим хомилијама из 13. в.²³

Табеларни приказ анализираних појава пружа податке за издвајање појединих споменика и група споменика са п у н и м т е к с т о м 'Ап о с т о л а' на чисто текстолошкој основи. Тако се као посебан текстолошки тип може посматрати текст у Х р и с т из 12.в. Међу редакцијским споменицима текстови Х47 и Д26 (прва половина 14.в.) имају архаичне црте, а у Д 24 (друга половина 13.в.) само се на једном месту појављује теле-сѣтво, на осталим местима чува се архаично стање. Ово стање се делимично потврђује у тексту М а т (друга половина 13.в.) у 2Кор и у Б 643 (крај 13.в.) у Јев. Међутим, М а т се донекле слаже са Х 52 (крај 13.в.), који на свим релевантним местима има праве словенске речи. По употреби речи и њ њ и њ е М а т показује извесну сличност са Х р и с т. Најзад, сасвим се издваја група са другачијим, вероватно, новијим текстолошким елементима: Д 25, Х 46, САНУ 55, Бук 201, Х 70, Х 72, Х 73 (друга половина 14.в.). Ови споменици имају јединствено редигован текст. И испитивање ове области изражавања показује да се у 14.в. спроводила унификација апостолских текстова, било да се ради о архаичнијим или новијим текстолошким елементима. Али, ни приликом овог редакцијског захвата није елиминисана разлика релевантних места у Јев и 2Кор, иако је постојала значењска идентичност на одређеним местима.

Словенски изрази којима се обележавају апстрактна значења грчке речи ὑπόστασις, углавном, имају шири дијапазон потврђених, махом сродних, значења. Део ових израза је баш на основу тих сродних значења ушао у испитивани низ. Они су "премештени" у овај низ из семантичких сфера у којима су означавали појмове: живот, постојање, судбина; природа; имање као вид постојања и сигурности; глас или лице као знак нечијег (божијег) присуства итд. У анализи ових израза треба нагласити текстолошки карактер њиховог низа, а лексичко-синонимични карактер овог низа је ограниченији.

Преглед словенских паралела грчке речи ὑπόστασις у испитаним апостолским текстовима указује на њихову доследну и сталну текстолошку и лексичку разлику између Јев и 2Кор. Ова разлика се објашњава тиме што су два места у Јев (1,3 и 3,14) уклопљена у вероватно првобитни словенски апостолски текст, краћи изборни текст Апостола. Текстолошки и лексички утицај овог краћег изборног текста могао је бити толико јак у одређеној области да се разлика између Јев и 2Кор задржала и у каснијим редакцијским текстовима. Поједине врсте испитаних текстова (краћи изборни, изборни и пуни текст), углавном, одликују се сопственом лексиком у овој области изражавања, али се у свим врстама назиру и трагови јединственог (оригиналног или обновљеног) архаичног стања. Испитани архаични и редакцијски текстови имају извесне заједничке текстолошке, а у мањој мери, и заједничке лексичке црте. То одражава јединство црквенословенског изражавања у овој области.

	2Кор 9,4	2Кор 11,17	Јев, 1,3	Јев 3,14	Јев 11,1
Ен	- - -	- - -	- - -	сѣлицине	- - -
Охр	- - -	- - -	лице	сѣлицине	- - -
Стр	- - -	- - -	оуѣпостась вѣшанине	оуѣпостась	- - -
Слеп	ипостать	ипостать	лице	- - -	оуѣпостась
Христ	уасть	ипостась	- - -	тельствине	ицѣнине
Д 4	- - -	- - -	оуѣпостась	оуѣпостась	- - -
Бјел	- - -	- - -	- - -	оуѣпостась	- - -
САНУ 2	- - -	- - -	лице	слицине	- - -
Шиш	постать	постать	оуѣпостась	оуѣпостась	- - -
Х 107	сѣстав-	уест-	сѣстав-	- - -	- - -
Мат	оуѣпостать	постать	вещь	вѣитине	ицѣнине
Д 24	постать	постать	постась	тельсѣтво	постась
Х 52	уѣсть	уѣсть	вещь	вѣитине	уѣсть
Б 643	уѣсть	уѣсть	оуѣпостась	оуѣпостась	оуѣпостась
Х 47	постать	постать	уѣпостась	уѣпостась	уѣпостась
Д 26	постать	постать	ипостась	ипостась	ипостась
Д 25	уѣсть	уѣсть	сѣставь	сѣставь	сѣставь
Х 46	уѣсть	уѣсть	сѣставь	сѣставь	сѣставь
САНУ 5	уѣсть	уѣсть	сѣставь	- - -	сѣставь
Бук 201	уѣсть	уѣсть	сѣставь	сѣставь	сѣставь
Х 70	уѣсть	уѣсть	сѣставь	сѣставь	сѣставь
Х 72	уѣсть	уѣсть	сѣставь	сѣставь	сѣставь
Х 73	уѣсть	уѣсть	сѣставь	сѣставь	сѣставь

НАПОМЕНЕ

¹A. Schmoller, Handkonkordanz zum griechischen Neuen Testament, Stuttgart s.d., 500.

²W. Bauer, Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments, 5. Auflage, Berlin 1958, 1675.

³Као извори за поређења у одређеној области изражавања послужили су следећи текстови: а. Архаичнији црквенословенски текстови Апостола. 1. Споменици са краћим изборним текстом: (Ен) Енински апостол, 11.в., издање Н. Мирчев, Хр. Нодов, Енински апостол, София 1965; (Охр) Охридски апостол, 12.в., издање С. М. Нуљбакин, Охридска рукопис апостола краја XII века, Български старини III, София 1907; (Стр) Струмички апостол, крај 12. в., (одговарајући подаци овог текста узети су из рада З. Хауптове *Vývoj textu staroslověnského apoštola z hlediska lexikální analýzy*, Slavia, ČSAV, Ročník XLVII, Sešit 1, Praha 1978, 27). 2. Споменици са изборним текстом: (Слеп) Слепенски апостол, прва половина 12.в., (фк); (Шиш) Шишовачки апостол, 1324, (фк), 3. Споменик са пуним текстом: (Христ) Христинополски апостол, 12. в. издање Е. Kalužnickí, *Actus epistolaeque apostolorum palaeoslovenice ad fidem codicis Christinopolitani saec. XII scripti Vindobonae* 1896. б. Редакцијски црквенословенски текстови Апостола. 1. Споменици са изборним апостолима (краћи изборни текст) и јеванђељима: (Бјел) Бјелопольски апостол, крај 13. в., Нови Сад, Матица српска, (фк); (Д 4) Дечански 4, 13. в., Манастир Дечани, (фк); (САНУ 2) Изборни апостол и јеванђеље САНУ 2, 14. в., Београд, Архив САНУ, (ор). 2. Споменик са изборним текстом: (Х 107) Хиландар 107, 15.в., Манастир Хиландар, (мф). 3. Споменици са пуним текстом: (Мат) Матичин апостол, друга половина 13.в., Нови Сад, Матица српска, (фк); (Д 24) Дечански 24, крај 13.в., Манастир Дечани, (фк); (Х 52) Хиландарски 52, крај 13. в., Манастир Хиландар, (фк); (Б 643) Београдски апостол 643, око 1300. г., Београд, Народна библиотека СР Србије, (фк); (Х 47) Хиландарски 47, 1312-1316, Манастир Хиландар, (мф); (Д 26) Дечански 26, око 1330., Манастир Дечани, (фк); (Д 25) Дечански 25, око 1360., Манастир Дечани, (фк); (Х 46) Хиландарски 46, 1365., Манастир Хиландар, (мф); (САНУ 55) Апостол САНУ 55, 1366-1367, Београд, Архив САНУ, (ор); (Бук 201) Панајотеску 201, трећа четвртина 14.в., Букурешт, Румунска академија наука, (мф); (Х 70) Хиландарски 70, крај 14.в., Манастир Хиландар, (мф); (Х 72) Хиландарски 72, крај 14.в., Манастир Хиландар, (мф); (Х 73) Хиландарски 73, крај 14.в., Манастир Хиландар, (мф).

Већина споменика датирана је у Археографском одељењу Народне библиотеке СР Србије. Сарадницима овог Одељења захваљујем се на саопштењима у вези са датирањем споменика. Сви набројани микрофилмови такође припадају Археографском одељењу НБС.

⁴Z. Hauptová, *Vývoj textu staroslověnského apoštola z hlediska lexikální analýzy*, Slavia, ČSAV, Ročník XLVII, Sešit 1, Praha 1978, 23-29.

⁵У набрајању словенске паралеле исписане су редакцијском графијом са графијским варијантама, ако су имале потврде у редакцијским текстовима. Паралеле које се појављују само у архаичнијим текстовима нормализоване су према графици споменика у којима се налазе.

⁶V. Jagić, *Zum altkirchenslavischen Apostolus*, I-III, Wien 1919-1920, 102.

⁷Z. Hauptovā, o.c. 27.

⁸2Кор 9,4 налази се у читању уторка 13. недеље, 2 Кор 11,17 налази се у читању петка 13. нед., а Јев 11,1 чита се у четвртак 30. нед. С друге стране, Јев 1,3 чита се у суботу прве недеље поста, а Јев 3, 14 у суботу друге недеље поста.

⁹O. Nedeljković, *Problem strukturnih redakcija staroslovenskog prijevoda Apostola*, Slovo 22, Zagreb 1972, 27-40.

¹⁰И. И. Срезневский, *Материалы для словаря древне-русского языка*, I, Graz 1956, 502.

¹¹Z. Hauptovā, o.c. 27.

¹²И. И. Срезневский, o.c. 733.

¹³Z. Hauptovā, o.c. 28.

¹⁴Z. Hauptovā, o.c. 27.

Ш и ш треба сматрати као архаичнији текст, иако је о у табеларном приказу набројан међу редакцијским текстовима.

¹⁵O. Nedeljković, o.c. 32-34.

¹⁶И. И. Срезневский, o.c. 1476-1479,

F. Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Darmstadt 1963, 1131.

Израз *уастъ* појављује се у једном у 2Кор (9,4) у *Х р и с т*. Имајући у виду овај један податак из *Х р и с т*, З. Хауптова (o. c. 27) је сматрала да је реч *уастъ* омашком исписана на овом месту. Међутим, учесталост ове речи (*уастъ*) у редакцијским текстовима у 2Кор 9,4 и 11,17 у значајној мери смањује могућност овакве претпоставке. С друге стране, постоји одређена семантичка корелација између речи *постатъ*, *ипостатъ* и *уастъ* (*Slovník ...* 198), која пружа могућност за одређену текстолошку, па и семантичку интерференцију.

¹⁷Z. Hauptovā, o.c. 27-28.

¹⁸F. Miklosich, o. c. 1023.

И. И. Срезневский o.c. 1091.

¹⁹*Slovník ...* 184.

²⁰И. И. Срезневский o.c. 253.

²¹*Slovník ...* 156.

²²И. И. Срезневский o.c. 826.

²³*Slovník ...* 767.